

ABSZTRAKTOK

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

PROF. DR. SZIRMAI VIKTÓRIA

(kutatóprofesszor, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet)

Enyedi György és az európai regionális fejlődés társadalmi problémái

Az előadás célja Enyedi György néhány fontosabb tézisén keresztül bemutatni az európai, közte a magyar regionális fejlődés során szerveződött társadalmi problémákat: az európai, valamint a magyar regionális fejlődés társadalmi hatásai közötti összefüggéseket. Fontos cél a nyugati és a kelet-közép-európai, közte a magyar regionális modellek társadalmi feszültségei közötti különbségeket és a hasonlóságokat, az ezzel kapcsolatos különböző nézeteket, azok mai relevanciáit is jelezni, különösképpen a legújabb regionális társadalmi folyamatok figyelembevételével. Enyedi szerint a „magyar regionális fejlődés az általános európai fejlődés egyik változata”, jöllehet az európai trendek történeti, illetve a szocialista rezsim általi kondicionáltság okán csak megkétszerezten, követő jelleggel érvényesülnek. Mások szerint a különbségek inkább lényegesek.

Az 1990-es évek rendszerváltó folyamatai felerősítették a közeledés trendjeit: a két modellben hasonló a nagyvárosi térségek társadalmi összetétele, a középosztály meghatározó jelenléte, a szegregáció, a területi társadalmi egyenlőtlenségek rendje, az alacsonyabb társadalmi státusúak városperemi kiszorítása. A globális világtrend, a globális urbanizáció meghatározó ereje is hasonló. Miközben újabb különbségek is létrejöttek: a nyugati modellek sem maradtak változatlanok, számos új térségi társadalmi trend tűnik fel, a versengő kapitalizmus, a növekvő szegénység és a bevándorlók új területi differenciáltságai. A másik ok, hogy a keleti modellek regionális fejlődése lelassult, számos térség képtelen részt venni a versengő kapitalizmus társadalmi modelljének a kiépítésében, a civil társadalmi szervezetek a perifériára szorultak, a városi középosztály tagjai lecsúsznak, nő a szegénység. A szegényebb társadalmi csoportok inkább a falusi térségekben koncentrálódnak. Ezzel a keleti modellek ismét lemaradtak, a követő jelleg érvényesülése még kérdéses.

Kulcsszavak: európai regionális fejlődés, magyar regionális fejlődés, globális urbanizáció, nagyvárosi társadalmi szerkezet, területi-társadalmi egyenlőtlenségek

DR. LUX GÁBOR

(PhD., tudományos főmunkatárs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete)

Enyhíthetik-e a hazai középvállalatok a magyar feldolgozóipar külső tőkefüggőségét?

A közép-európai ipar poszt-szocialista átalakulásában vezető szerepet játszott a külföldi működőtőke beáramlása. A külföldi beruházók megjelenése könnyen követhető integrációs pályát és kiemelkedő versenyelőnyöket kínált; az európai munkamegosztásba és globális termelési rendszerekbe sikeresen beilleszkedő vállalatok és régiók jobbra ma is az átalakulás nyertesei közé sorolhatók. Az így kialakult, külső tőkefüggőségen alapuló versenyképességi modellt (dependent market economy, DME) azonban tartós és szinte leküzdhetetlen egyenlőtlenségek fémjelzik: számottevő különbségek érzékelhetők a hazai és külföldi vállalatok, valamint a külföldi tőke által integrált és elkerült térségek között. Bár a DME-modell teljes kiváltására nincs reális lehetőség, és a modell maga is képes a belső megújulásra, nem adott kielégítő választ a fejlett országokhoz történő felzárkózás kérdésére, és napjainkban fenntarthatóságával kapcsolatban is növekvő kételyek merülnek fel. Mindez indokoltá teszi a fejlődési alternatívák, új növekedési források feltárását.

Az előadás alapjául szolgáló kutatás a hazai tulajdonú középvállalatokat vizsgálja. A KKV-szektoron belül önálló réteget képviselő középvállalatok tőkeakkumulációban és regionális növekedésben játszott szerepét elsőként Németországban, majd az elmúlt évtizedben több más európai országban is vizsgálták. Magyarországon az államszocialista előzmények és a rendszerváltás után aránylag szűk, és a 2000-es évek óta tovább szűkülő középvállalati rétegről beszélhetünk; e vállalatok egy része azonban több vonásában hasonlít a német alapmodellhez. Kutatásunkban területi statisztikai módszerekkel, majd strukturált vállalati interjúk segítségével több, eltérő adottságú ipari térségben vizsgáltuk a magyar középvállalati szektor üzleti környezetét, növekedési stratégiáit, valamint e vállalatok térszervező szerepét. Végül soron arra keressük a választ, hogy enyhíthetik-e a középvállalatok növekedése a feldolgozóipar külső tőkefüggőségét, és milyen feltételeknek kellene teljesülniük, hogy ez a cél megvalósuljon.

Kulcsszavak: ipar, újraparosodás, külföldi működőtőke, függő piacgazdasági modell, KKV-szektor